

اطلاعات و غافل گیری

گردآوری و تدوین
معاونت پژوهش و تولید علم

دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی

مؤسسه چاپ و انتشارات

۱۳۹۵

عنوان و نام پدیدآور	: اطلاعات و غافل‌گیری / گردآوری و تدوین معاونت پژوهش و تولید علم.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۴ ص.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: سازمان اطلاعاتی - تدابیر ایمنی
موضوع	: Intelligence service - Security measures
موضوع	: تروریسم - پیشگیری
موضوع	: Terrorism - Prevention
شناسه افزوده	: دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی، معاونت پژوهش و تولید علم
شناسه آر.ده	: دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی، مؤسسه چاپ و انتشارات
رده‌بندی کنگ	: ۱۳۹۵ الف ۲ / س ۱۵۲۵ JF
رده‌بندی یویی	: ۳۲۷/۱۲
شماره کتابشناسی ما	: ۴۳۵۸۳۸۰

مشخصات

عنوان: اطلاعات و غافل‌گیری

گردآوری و تدوین: معاونت پژوهش و تولید علم

ناشر: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵

نوبت چاپ: اول

بها: ۱۶۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۱۳-۱۴-۰

«تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلی، جزئی یا به هر صورت

(چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مسئول ناشر ممنوع است.»

شماره تلفن: ۲۲۴۶۹۷۳۹

تهران: صندوق پستی ۱۴۳۸-۱۶۷۶۵

مقدمه ناشر

غافل‌گیری اطلاعاتی یکی از موضوعات مهمی است که در ادبیات اطلاعاتی جایگاه نسبتاً مهمی به خود اختصاص داده است. یکی از اصلی‌ترین نقش‌های سرویس‌های اطلاعاتی، نقش شناختی آنهاست. به این معنی که سرویس‌های اطلاعاتی به عنوان بخشی از نظام‌های سیاسی، نقش دیده‌بان و هشدارنده نسبت به مخاطراتی را دارند که ممکن است حیات یا منافع حاکمیت‌ها را با چالش مواجه سازند. در واقع نقش سرویس‌های اطلاعاتی ایجاد نوعی از پیش‌آگاهی در شرایط عدم قطعیت، می‌باشد که تصمیم‌سازان و مدیران سیاسی را پیش از وقوع بحران‌ها نسبت به پیشگیری از آنها یا کاهش آسیب ناشی از وقوع آنها توانمند سازد.

شکست یا غافل‌گیری اطلاعاتی زمانی رخ می‌دهد که سیاستمدار، قادر به پیشگیری کامل از بحران یا مدیریت پیشینی شرایط برای کاهش آسیب‌های ناشی از بحران نباشد. در این خصوص مباحث مختلفی مطرح است که آیا این شکست صرفاً زمانی است که اطلاعات قادر به پیش‌بینی نگردیده یا موارد دیگری نظیر بی‌توجهی و بی‌اعتمادی به سیاستمداران به پیش‌بینی‌ها علی‌رغم صدور هشدار، یا ناتوانی در مدیریت شرایط علی‌رغم صدور و پذیرش هشدار نیز منجر به شکست اطلاعاتی می‌گردد. قضاوت در این موارد هر چه باشد، متغیرهایی در این میان خودنمایی می‌کنند که در مطالعه غافل‌گیری‌ها و شکست‌های اطلاعاتی بایستی مورد توجه قرار گیرند. یکی از این متغیرها که کتاب حاضر نیز روی آن تأکید نموده است، میزان پذیرش سیاست‌گذار نسبت به هشدار اطلاعاتی است. نگارنده معتقد است اگر سطح پذیرش سیاست‌گذار نسبت به هشدار اطلاعاتی پایین باشد،

دقیق‌ترین هشدارها نیز مانع از شکست نخواهند بود و برعکس اگر سیاست‌گذاران پذیرای هشدارها باشند، هشدارهای نه‌چندان دقیق نیز قابلیت پیشگیری از شکست را دارند.

امروزه با توجه به متکثر و چندوجهی شدن مقوله‌های امنیتی و اطلاعاتی، امکان پیش‌بینی بحران‌ها و مخاطرات امنیتی و اطلاعاتی با روش‌های سنتی با مشکل مواجه گشته است. توسعه افقی سرویس‌های اطلاعاتی به اندازه‌ای که ظرفیت تمام این مقوله‌ها را در حد اعلا داشته و قادر به پیش‌بینی در تمام حوزه‌ها باشد تا حدودی دور از ذهن و غیرمنطقی است. در عوض با الگوگیری از سیستم‌های پیش‌هشدار، تلاش می‌شود مسیر پیش‌بینی به صورت معکوس طراحی و دنبال شود. یعنی با شناخت محیط و بررسی سناریوهای محتمل بحران و احصاء چک لیست علایم هر سناریو، سطح تغییرات این علایم به صورت مستمر رصد شده و با تحلیل الگوی این تغییرات، وقوع هر کدام از سناریوها پیش‌بینی می‌گردد.

لذا موضوع دیگری تحت عنوان «دست‌بندی هشدارها نیز مطرح می‌گردد. هشدارهای اطلاعاتی یا هشدار استراتژیک هستند یا تاکتیکی. هشدارهای استراتژیک بر اساس بررسی و تحلیل متغیرهای محیطی کلان به دست می‌آیند و هر چند در فهم مخاطرات و چالش‌های محتمل بسیار مهم و حیاتی هستند، اما قابلیت عملیاتی ندارند و نمی‌توان براساس آنها پیش‌بینی و برنامه‌ریزی عملیاتی نمود، به عنوان مثال بررسی متغیرهای کلان محیط امنیتی مشترک بین جمهوری اسلامی ایران و کشور عربستان در شرایط فعلی می‌تواند منجر به تولید این گزاره گردد که ما ممکن است با این کشور در یک بازه زمانی میان مدت چالش‌های مهمی داشته باشیم. اما دریافت‌کننده این هشدار هیچ مسیر مشخص عملیاتی و تصویر دقیقی از آنچه که در میدان عمل ممکن است اتفاق بیافتد نداشته و به همین دلیل قادر به برنامه‌ریزی برای ممانعت از مخاطرات محتمل یا کاهش میزان آسیب‌های آن نمی‌باشد. اما در نقطه مقابل، هشدار تاکتیکی مبتنی بر اطلاعات میدانی و دقیق بوده و قادر است ماهیت، گستره و زمان و مکان احتمالی وقوع بحران را با درصدی

از احتمال پیش‌بینی نماید. فرض کنید در همان مثال قبلی، وزارت اطلاعات براساس تحلیل اطلاعات پنهان و اشراف عملیاتی به این نتیجه برسد که عوامل تروریستی مرتبط با سرویس اطلاعاتی عربستان در حال برنامه‌ریزی و تمهید عملیات انتحاری و بمب‌گذاری علیه سفارت جمهوری اسلامی ایران در کشور الف می‌باشند. در این وضعیت هشدار تاکتیکی این خواهد بود که سفارت ایران در کشور الف در روزها یا هفته‌های آتی با خطر اقدام انتحاری مواجه است و طبیعتاً سیاست‌گذار نیز در صورت پذیرش هشدار یا به افزایش ضریب حفاظتی سفارت مربوطه و یا تخلیه آن از پرسنل و اسناد دیپلماتیک اقدام خواهد نمود.

مطالعه کیس‌های شکست اطلاعاتی یکی از زمینه‌های بسیار رایج در ادبیات اطلاعاتی به منظور یافتن علل غافل‌گیری یا شکست‌های اطلاعاتی است. کتاب‌ها و مقالات و گزارشات کمیسیون‌های موسوم به «کشته‌های شکست» از متورم‌ترین حوزه‌هایی است که در آن آثار فراوانی در بررسی علل شکست‌های اطلاعاتی قابل دستیابی است. از ماجرای حمله غافل‌گیرانه ژاپن به ناوگان دریایی ایالات متحده آمریکا در پرتل هاربر در جریان جنگ جهانی دوم گرفته تا حادثه ۱۱ سپتامبر و انفجار برج‌های دوقلوی سازمان تجارت جهانی به عنوان یکی از نمادهای قدرت آمریکا.

اما باید توجه داشت که شکست‌های اطلاعاتی تنها یک روی سکه هشدار اطلاعاتی است و مطالعه آنها صرفاً می‌توان طراحان اطلاعاتی را نسبت به دلایل شکست آگاه سازد. روی دیگر این سکه که در شناسایی عوامل موفقیت اطلاعاتی مفید فایده است کمتر مورد توجه قرار گرفته و علت آن نیز تا حد زیادی مشخص است. بسیاری از تلاش‌های موفق پیش‌بینی و هشدار اطلاعاتی یا به کلی فاش نمی‌شوند و یا اگر ذکر کلی از موضوع آنها مطرح گردد، به دلیل نونرفتن شگردهای به کار رفته در شناسایی و پیش‌بینی آنها بسیار مبهم و محدود بیان می‌شوند.

یکی از امتیازات این کتاب توجه به کیس‌های موفق اطلاعاتی در پیش‌بینی و صدور

هشدار اطلاعاتی است. کتاب حاضر ضمن بررسی جزئی و گام به گام چند عملیات بزرگ و مهم شکست و موفقیت اطلاعاتی، معیارهایی را به عنوان علل شکست و موفقیت این اقدامات استخراج و تعداد ۲۲۷ مورد ریز و درشت موفقیت اطلاعاتی را براساس این معیارها بررسی نموده و نهایتاً نظریه خود موسوم به «نظریه اقدام پیشگیرانه» را پیشنهاد نموده است. براساس این نظریه دو عامل کلیدی برای موفقیت اطلاعاتی و پیشگیری از حملات وجود دارد: اول وجود هشدار تاکتیکی با اطلاعات دقیق و نسبتاً قابل اتکا و دوم میزان پذیرش بالا در سیاست‌گذاران و دریافت‌کنندگان هشدار.

این کتاب آموزه‌های نظری و دانشگاهی را با تجربیات عملی درهم آمیخته و ضمن مطالعه کیس‌ها و جریانات مختلف، علل شکست‌ها و موفقیت‌های اطلاعاتی را مورد تحلیل و بررسی قرار داده است. لذا مطالعه این اثر برای پژوهشگران و دانشجویان راهگشا و مفید فایده می‌باشد.

معاونت پژوهش و تولید علم

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه: نقض اولین قانون، شکست اطلاعاتی
۱۹	باور رایج اشتباه است
۲۱	طرح کلی کتاب
۲۵	فصل اول: علل و راهات شکست ها و موفقیت های اطلاعاتی
۲۷	چرا شکست اطلاعاتی اتفاق می افتد؟
۳۰	مکتب سنتی
۳۴	مکتب اصلاح طلب
۳۷	مکتب تضادگرایی، جدال با باورهای رایج
۳۹	درجه شکست: کاستی های مکاتب مورد بحث
۴۲	حمله غافل گیرکننده: میراث دوران جنگ سرد
۴۵	غافل گیری استراتژیک و احتراز از قوهای سیاه
۴۷	اطلاعات چگونه می تواند موفق باشد؟
۵۱	استدلال این کتاب: اطلاعات و اقدام پیشگیرانه
۵۷	بسط و گسترش این استدلال

بخش اول: مسئله حملات غافل گیرکننده متعارف

۶۷	فصل دوم: پرل هاربر؛ به چالش کشیدن باور عمومی
۶۹	علل شکست

- ۷۱.....پیش از پرل هاربر اطلاعات از چه منابعی به دست می‌آمد؟
- ۷۴.....اطلاعات و هشدار استراتژیک.
- ۷۵.....شاخص‌های اطلاعاتی استراتژیک.
- ۷۸.....ارزیابی اطلاعات استراتژیک.
- ۷۹.....هشدار تاکتیکی و اطلاعات تاکتیکی.
- ۷۹.....شاخص‌های ویژه نشان‌دهنده تهدید پرل هاربر.
- ۸۲.....ارزیابی اطلاعات تاکتیکی.
- ۸۲.....میزان پذیرش هشدارهای اطلاعاتی.
- ۸۳.....دیدگاه فرماندهان نظامی در واشنگتن.
- ۸۴.....میزان پذیرش در سطح دیپلماتیک و سیاسی.
- ۸۷.....نظرات فرماندهان سیاسی در اوایی.
- ۸۸.....توضیحی از علل حادثه پرل هاربر.
- ۹۹.....فصل سوم: نبود میدوی؛ دلایل ناکامی اطلاعات.
- ۱۰۱.....پیش‌زمینه‌ای درباره حمله.
- ۱۰۳.....توضیحات متداول برای دلایل پیروزی آمریکا.
- ۱۰۵.....اطلاعات و هشدارهای استراتژیک.
- ۱۰۵.....عملیات K: «حمله دوم به پرل هاربر».
- ۱۰۷.....درخواست دريادار کینگ برای یک برآورد.
- ۱۰۷.....هشدار و اطلاعات دقیق و تاکتیکی.
- ۱۰۸.....پیشرفت سریع در گشودن کد JN-25.
- ۱۰۹.....نشانه‌هایی از لشکرکشی به مورسبی.
- ۱۱۰.....شناسایی میدوی به عنوان هدف ژاپن.
- ۱۱۱.....تأیید میدوی به عنوان هدف حمله: نیرنگ AF.
- ۱۱۳.....راچرفورت رمز تاریخ - زمان را می‌شکند.
- ۱۱۵.....پیش‌بینی لایتون.

۱۱۵	پذیرش هشدارهای اطلاعاتی.....
۱۱۶	نبرد دریای کورال: یک پیروزی حیاتی برای اطلاعات.....
۱۱۷	میزان پذیرش در واشنگتن.....
۱۱۸	دریادار تنوبالد: چگونه می‌توان حتی به بهترین اطلاعات هم بی‌اعتماد بود؟.....
۱۱۹	توضیح حادثه میدوی.....
۱۲۰	نتیجه‌گیری: توضیح تفاوت بین پرل هاربر و میدوی.....
۱۳۱	فصل چهارم: آزمودن استدلال؛ موارد قدیمی از حملات غافل گیرکننده.....
۱۳۳	حمله به هنگ دو کره در ژوئن ۱۹۵۰.....
۱۳۵	مداخله چین در کره، نوامبر ۱۹۵۰.....
۱۳۷	حمله اسرائیل به مصر در ۱۹۵۶.....
۱۴۰	جنگ ۶ روزه ۱۹۶۷: موفقیتی برای اطلاعات آمریکا.....
۱۴۳	تهاجم تت، ژانویه ۱۹۶۸.....
۱۴۵	مجوم شوروی به چکسلواکی، آگست ۱۹۶۸.....
۱۴۸	جنگ بوم کیور، اکتبر ۱۹۷۳.....
۱۵۰	تجاوز شوروی به افغانستان، دسامبر ۱۹۷۹.....
۱۵۳	حمله عراق به کویت، ۱۹۹۰.....
۱۵۶	نتیجه‌گیری.....

بخش دوم: حملات غافل گیرکننده تروریستی

	فصل پنجم: بمب‌گذاری در سفارتخانه‌های آمریکا در شرق آفریقا.....
۱۶۵	وقوع فاجعه، علیرغم وجود هشدار.....
۱۶۷	تاریخچه.....
۱۶۷	علی محمد: یک مأمور القاعده در آمریکا.....
۱۷۰	علی محمد در نایروبی.....
۱۷۱	چرا این اهداف انتخاب شده بودند؟.....

- برنامه‌ریزی‌ها به تعویق می‌افتند..... ۱۷۱
- عملیات تانزانیا..... ۱۷۳
- حملات و شناسایی مهاجمان..... ۱۷۳
- توضیحات متداول درباره دلایل وقوع فاجعه..... ۱۷۶
- مطالعات دیگر درباره بمب‌گذاری‌ها..... ۱۷۷
- چه هشدار استراتژیکی در دسترس بوده است؟..... ۱۷۹
- پیش‌سازهای اطلاعاتی..... ۱۷۹
- حملات در عربستان سعودی..... ۱۸۰
- پیشرفت‌های در سوابق..... ۱۸۱
- ارزیابی خطر..... ۱۸۲
- هشدارهایی از جانب دولت..... ۱۸۳
- چه هشدارهای شخصی در دسترس بوده است؟..... ۱۸۴
- اطلاعات سیگنال‌ها..... ۱۸۵
- میزان پذیرش در قبال هشدار..... ۱۸۶
- میزان پذیرش در نایروبی..... ۱۸۶
- میزان پذیرش در واشنگتن..... ۱۸۸
- نتیجه‌گیری..... ۱۹۰
- فصل ششم: نیویورک، جلوگیری از روز وحشت..... ۲۰۳**
- پیش‌زمینه‌ای از این توطئه..... ۲۰۵
- قتل خاخام منیر کاهان..... ۲۰۶
- اولین بمب‌گذاری در مرکز تجارت جهانی..... ۲۰۸
- توطئه چگونه خشی شد؟..... ۲۱۰
- چه اطلاعاتی در تراز استراتژیک موجود بودند؟..... ۲۱۱
- چه اطلاعات تاکتیکی در دسترس بوده است؟..... ۲۱۳
- عماد سالم که بود؟..... ۲۱۴

۲۱۵	استخدام اطلاعاتی عماد سالم به عنوان مخبر
۲۱۷	«وقتی بمب‌ها منفجر شدند با من تماس نگیرید»
۲۱۹	شروع مجدد همکاری پس از بمب‌گذاری مرکز تجارت جهانی
۲۲۱	خبررسانان دیگر دولت
۲۲۲	پرونده به دادگاه می‌رود
۲۲۴	میزان پذیرش در قبال هشدارها
۲۲۵	نتیجه‌گیری
۲۳۳	فصل هفتم: تولید گاز اعصاب: درسی از یک شکست اطلاعاتی؟
۲۶۱	فصل هشتم: حملات یازده سپتامبر، نگاهی نو
۲۶۴	حملات یازده سپتامبر چگونه توضیح داده شده‌اند؟
۲۶۵	تحقیقات رسمی
۲۶۶	باور رایج درباره یازده سپتامبر
۲۶۸	منابع اطلاعاتی راجع به بن‌لادن
۲۷۰	اطلاعات استراتژیک در دسترس
۲۷۱	هشدارهای اولیه راجع به بن‌لادن
۲۷۳	مواضع اولیه بن‌لادن
۲۷۴	افزایش هشدارها درباره بن‌لادن و القاعده
۲۷۸	هشدارهایی درباره استفاده از هواپیماها
۲۸۲	مطالعات و سناریوهای ارائه شده از سوی مقامات و سازمان‌های دولتی
۲۸۴	ارزیابی‌های سطح بالا درباره تروریسم
۲۸۶	دفتر اطلاعاتی سازمان هوانوردی فدرال ایالات متحده (FAA)
۲۸۹	هشدار در سال ۲۰۰۱
۲۹۶	بولتن روزانه ششم آگوست رئیس‌جمهور
۲۹۷	پرونده موسائوی
۲۹۸	هشدارهای لحظه آخر

۳۰۰	اطلاعات تاکتیکی در دسترس.....
۳۰۱	سرنخ‌هایی پس از بمب‌گذاری در سفارت‌های آفریقای شرقی.....
۳۰۱	ملاقات کوالالامپور.....
۳۰۲	مهاجمان در ایالات متحده.....
۳۰۴	ارزیابی هشدار پیش از یازده سپتامبر.....
۳۰۵	میزان پذیرش در قبال هشدارها.....
۳۰۶	میزان پذیرش در دولت کلیتون.....
۳۰۷	میزان پذیرش در دولت بوش.....
۳۱۰	میزان پذیرش در تاکتیکی.....
۳۱۱	ارزیابی میزان پذیرش تصمیم‌گیران.....
۳۱۲	نتیجه‌گیری.....

فصل نهم: نبرد پرومیتینوس؛ گزینش آژانس امنیت ملی آمریکا

۳۲۷	پس از واقعه ۱۱ سپتامبر.....
۳۲۹	تلاش‌های ژنرال «هایدن» در مدرن‌سازی و تغییرات اساسی در آژانس.....
۳۳۶	آژانس امنیت ملی پس از وقایع ۱۱ سپتامبر.....
۳۴۰	جبهه جنگ جدید.....
۳۴۳	اطلاعات علانم و جنگ عراق.....
۳۴۵	رسوایی شتود (استراق سمع) از داخل کشور توسط آژانس امنیت ملی.....
۳۴۸	جمع‌بندی.....

فصل دهم: آزمودن استدلال؛ چرا توطئه‌های تروریستی

۳۵۵	شکست می‌خورند؟.....
۳۵۸	دشواری مطالعه حملات شکست‌خورده.....
۳۶۰	ما درباره حملات شکست‌خورده چه می‌دانیم؟.....
۳۶۲	موفق یا ناموفق؟.....
۳۶۴	محدودیت داده‌ها.....

۳۶۴	چرا توطئه‌ها و حملات تروریستی شکست می‌خورند؟
۳۷۱	مقایسه شکست با موفقیت
۳۷۵	نتیجه‌گیری
۳۸۱	نتیجه‌گیری: جلوگیری از حملات غافل‌گیرکننده امروزی
۳۸۲	اقدام پیشگیرانه
۳۸۷	ارزش هشدار و تحلیل استراتژیک
۳۹۰	سیرها و پرتقال‌ها
۳۹۱	آه غافل‌گیری
۳۹۴	استنباط‌هایی در حال و آینده
۳۹۵	نتیجه‌گیری